

How to Represent the Revolutionary Young Believer in the Gando TV Series¹

Yusuf Khojir (Ph. D.)²

Mohammad Fathinia (Ph. D.)³

Kowsar Mehrzadeh⁴

Abstract

"Gando" series is one of the few TV series in which the revolutionary young man is represented in 30 episodes and the members of the country's anti-espionage operation group, who identify and neutralize a large project of infiltration among the country's high-ranking officials, all except the president. The group is young. In this regard, this qualitative research, in order to achieve a more accurate understanding of the media representation of religious and revolutionary youth and to identify the components and characteristics of this model of youth in order to better promote this character model in the national media, all episodes of the Gando series with the method of "Analysis Theme" has checked. Based on the investigations, it reached the results that the Gando series portrays a religious and revolutionary young man with social characteristics (obligation, justice, law-abiding, responsibility, teamwork and hard work), cultural characteristics (revolutionary spirit, jihadi management, realistic idealism, self-sacrifice and selflessness and simplicity), political characteristics (political awareness, adherence to the principles and foundations of the revolution, identification and analysis of the domination system, hostility, arrogance and adherence to the all-round independence of the country) and personal characteristics (being smart and intelligent, courage, self-belief, expertise, hope) to the future, social vitality, sincerity and empathy and anger management) and tried to promote this way of life among the youth of Iranian society.

Keywords: *Gando, Young Believer, Young Revolutionary, TV Series.*

-
1. This article is derived from a research supported by the Islamic Republic of Iran Broadcasting Research Center
 2. Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Communication, Soore University, khojir@soore.ac.ir
 3. Ph. D. in communications from Allameh Tabatabaie University
 4. Master's student of media management at Soura University

نحوه بازنمایی جوان مؤمن انقلابی

در سریال تلویزیونی گاندو^۱

یوسف خجیر*، محمد فتحی نیا**

کوثر مهرزاده***

تاریخ دریافت:

تاریخ پذیرش:

چکیده

سریال «گاندو» از معدود سریال‌های تلویزیونی است که در آن، جوان مؤمن انقلابی در طی ۳۰ قسمت بازنمایی شده است و اعضای گروه عملیات ضدجاسوسی کشور، که یک پروژه بزرگ نفوذ در بین مقامات بلند پایه کشور را شناسایی و خنثی می‌کنند، همگی، به جز رئیس گروه، جوان هستند. در این راستا، این پژوهش کیفی، در پی دستیابی به فهم دقیق‌تری از شیوه بازنمایی رسانه‌ای جوان مؤمن و انقلابی و شناسایی مؤلفه‌ها و ویژگی‌های این الگو از جوانان به منظور ترویج بهتر این الگوی شخصیتی در رسانه ملی، تمام قسمت‌های سریال گاندو را با روش «تحلیل مضمون» بررسی کرده است. بر اساس بررسی‌های انجام‌شده، به این نتایج دست یافت که سریال گاندو جوان مؤمن و انقلابی را با ویژگی‌های اجتماعی (تکلیف‌گرایی، عدالت‌خواهی، قانون‌مداری، مسئولیت‌پذیری، کارگروهمی و سخت‌کوشی)، ویژگی‌های فرهنگی (روحیه انقلابی، مدیریت جهادی، آرمان‌گرایی واقع‌نگر، ایشار و از خود گذشتگی و ساده‌زیستی)، ویژگی‌های سیاسی (آگاهی سیاسی، پابندی به اصول و مبانی انقلاب، شناسایی و تحلیل نظام سلطه، دشمن‌شناسی، استکبارستیزی و پابندی به استقلال همه‌جانبه کشور) و ویژگی‌های فردی (زرننگ و باهوش بودن، شجاعت، خودباوری، تخصص، امیدواری به آینده، نشاط اجتماعی، صمیمیت و همدلی و مدیریت خشم) بازنمایی کرده و سعی در ترویج این شیوه زندگی در بین جوانان جامعه ایرانی داشته است.

کلیدواژه‌ها: گاندو، جوان مؤمن، جوان انقلابی، سریال تلویزیونی.

۱. این مقاله مستخرج از پژوهشی است که توسط مرکز تحقیقات صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران حمایت شده است.

khojir@soore.ac.ir

*. نویسنده مسئول: استادیار گروه ارتباطات دانشگاه سوره

**. دکتری ارتباطات دانشگاه علامه طباطبائی

***. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت رسانه دانشگاه سوره

مقدمه و بیان مسئله

جامعه ایرانی، جامعه جوانی به شمار می‌رود که بیشتر آنها تحصیل کرده دانشگاهی و آماده ورود به عرصه‌های مختلف اجرایی در کشور هستند، اما بر خلاف این ویژگی، ساختار بوروکراتیک کشور همچنان متکی به نسل اول انقلاب است و جابه‌جایی نخبگان در این ساختار با کندی صورت می‌گیرد و این منجر به افزایش ناامیدی و کاهش تعهد بخشی از نسل جوان به آرمان‌ها و اهداف انقلاب اسلامی می‌شود. در چنین فضایی، مقام معظم رهبری در بهمن‌ماه ۱۳۹۷ و در جشن ۴۰ سالگی نظام جمهوری اسلامی ایران، بیانیه گام دوم انقلاب را اعلام کردند که روی سخن اصلی آن با جوانان مؤمن و انقلابی بود. به عبارتی جوانان، مخاطبان اصلی بیانیه گام دوم انقلاب بودند و چه‌بسا می‌توان این مسئله را علت اصلی صدور بیانیه دانست. رهبری معظم در این بیانیه، جوانان مؤمن انقلابی را بارها مخاطب قرار دادند و آنها را کلید گشودن قفل‌ها و گره‌های کشور دانستند. بی‌شک روح آرمان‌خواه و خستگی‌ناپذیر جوانان است که باید فاصله میان بایدها و واقعیت‌ها را طی کند و انقلاب را به قله‌های افتخار ملی و دینی برساند. گام دوم انقلاب قرار است زمینه‌ای را فراهم کند تا جوانان مؤمن و انقلابی را به عرصه‌های مدیریت و پیشبرد اهداف نظام وارد سازد. گام نخست انقلاب، وقوع انقلاب و تثبیت آن در چهار دهه گذشته بود و اکنون نوبت به برداشتن گام دوم است که آن، گامی به سوی بالندگی هر چه بیشتر و فتح یک‌به‌یک سنگره‌های علمی، اقتصادی و فرهنگی است. طبق بیانیه مقام معظم رهبری، مسئولیت برداشتن گام دوم، در درجه اول با جوانان است.

میدان‌داری جوانان و ورود آنها به عرصه مدیریت در روزهای آغازین انقلاب اسلامی و دوران هشت‌ساله دفاع مقدس، دقیقاً همان نقطه عطفی بود که باعث شد انقلاب نوپای ملت ایران بتواند در مقابل انواع مشکلات و تهدیدات داخلی و خارجی مقاومت کند و اتفاقاً امتحان‌های مختلف را با سربلندی پشت سر بگذارد. این نکته‌ای است که به نظر می‌رسد این روزها مغفول مانده و حتی قانون منع به کارگیری بازنشستگان هم نتوانست چندان به کنار رفتن برخی مدیران سستی و حضور جوانان در عرصه مدیریت کشور کمک کند.

روزگاری سن بیشتر مسئولان جمهوری اسلامی از پنجاه سال بالاتر نبود و بسیار کم پیش می‌آمد که مدیران مسن پشت میزهای اداره کشور بنشینند. اتفاقی که در زمانه کنونی، تقریباً

برعکس شده است. مقایسه سن مسئولینی که در سال‌های بحرانی ابتدای انقلاب، به‌خصوص در دوران هشت‌ساله دفاع مقدس، مسئولیت پست‌های کلیدی کشور را به عهده داشته‌اند با مسئولان فعلی جمهوری اسلامی، شاید ضرورت جوان‌گرایی را بیش‌ازپیش نشان دهد چرا که به اذعان بسیاری از خود همین مسئولین، در آن روزها کارآمدی، نشاط و نوآوری بیشتری در کشور دیده می‌شد. میانگین سنی ۳۲ مسئول اصلی کشور در سال‌های ابتدای انقلاب اسلامی حدود ۴۰ سال بود. به‌طور مثال در اوایل دوران دفاع مقدس، حسین کاظم‌پور اردبیلی به‌عنوان وزیر بازرگانی با ۲۸ سال سن، موسی کلانتری وزیر راه و ترابری با ۳۲ سال سن، محمدرضا نعمت‌زاده وزیر صنایع و معادن با ۳۵ سال سن، حسن عباس‌پور تهرانی وزیر نیرو با ۳۶ سال سن، محمدجواد تندگویان وزیر نفت با ۳۰ سال سن، محسن رضایی فرمانده سپاه پاسداران با ۲۷ سال سن و بسیاری دیگر از مدیران در رده‌های مختلف مدیریتی با سنین کم به‌خوبی توانستند از گردنه‌های سخت عبور کنند. اما امروز شاهد آن هسگروه که پس از گذشت ۴۰ سال همچنان بعضی از همین مدیران در مناصب بالای مدیریتی حضور دارند و با نسپردن مسئولیت به جوانان و اعتماد نکردن به آنها، گویی فراموش کرده‌اند که خودشان هم روزگاری در سنین پایین توانستند از پس مدیریت در سطوح بالا بریایند.

در این میان، رسانه ملی سعی کرده به‌طور عملی وارد تبیین و تبلیغ بیانیه گام دوم انقلاب شود که میدان‌دار اصلی آن باید جوانان مؤمن انقلاب باشند که در جایگاه‌های مختلف در درون نظام قرار گرفته و مشغول انجام مسئولیت‌های خود هستند. سریال گاندو را شاید بتوان اولین حرکت در این مسیر در ژانر سریال دانست. این سریال به بازنمایی برخی جوانان انقلابی پرداخت که توانسته‌اند پیچیده‌ترین عملیات جاسوسی و امنیت بر علیه منافع ملی کشور را شناسایی و خنثی کنند. سریال گاندو روایتگر همین تلاش‌ها و کوشش‌های جوانان مؤمن و انقلابی است که منجر به دستاوردهای بزرگی برای کشور شده است. اما نکته مهم این است که درک روشنی از ویژگی‌های جوانان مؤمن و انقلابی که در سریال گاندو به تصویر کشیده شده است، وجود ندارد و تمام ابعاد رمزگذاری شده از شخصیت جوانان در این سریال، معلوم نشده است. هدف اصلی این پژوهش، به‌دست آوردن فهم دقیقی از شیوه بازنمایی رسانه‌ای «جوان مؤمن و انقلابی» است تا در پی آن بتوان در راستای ترویج بهتر این الگوی شخصیتی از جوانان در رسانه ملی، اقدام نمود. در

این راستا پژوهش حاضر سعی کرده است به این سؤال پاسخ دهد که جوانان مؤمن و انقلابی در سریال گاندو، چگونه به تصویر کشیده‌اند و این جوانان با چه ویژگی‌ها و مشخصه‌هایی مورد بازنمایی قرار گرفته‌اند.

اهداف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش، به دست آوردن فهم دقیقی از شیوه بازنمایی رسانه‌ای «جوان مؤمن و انقلابی» است تا در پی آن بتوان در راستای ترویج بهتر این الگوی شخصیتی از جوانان در رسانه ملی، اقدام نمود. شناسایی مؤلفه‌ها و ویژگی‌های این الگوی خاص از جوانان در سریال گاندو هدف عملیاتی شده این تحقیق است که در قالب پاسخ به سؤالات زیر محقق می‌شود:

سؤالات پژوهش

- جوانان مؤمن و انقلابی در سریال تلویزیونی گاندو چگونه بازنمایی شده‌اند؟

- این جوانان، حاوی چه ویژگی‌ها و مشخصه‌هایی هستند؟

ادبیات نظری و پژوهشی تحقیق

- تعریف مفاهیم و اصطلاحات

سبک زندگی

سبک زندگی به معنای شیوه زندگی خاص یک فرد، گروه، یا جامعه است. سبک‌های زندگی مجموعه‌ای از ارزش‌ها، شیوه‌های رفتار، حالت‌ها و سلیقه‌ها در هر چیزی را در برمی‌گیرد و می‌تواند به علایق، نظرات، رفتارها و جهت‌گیری رفتاری یک فرد، گروه یا فرهنگ اشاره کند. در واقع سبک‌های زندگی، الگوهایی برای کنش هستند که مردم را از هم متمایز می‌کنند. سبک‌های زندگی کمک می‌کنند تا آنچه را مردم انجام می‌دهند و چرایی آن و معنایی که برای آنها و دیگران دارند را درک کنیم (چانی، ۱۳۷۸: ۱۱). از دهه ۱۹۷۰ تا کنون، بحث‌های متفاوت و گسترده‌ای در خصوص «سبک زندگی» به مثابه یک مفهوم مدرن صورت گرفته است. اکنون «سبک زندگی» به عنوان رویکردی نسبتاً تازه در مطالعات جامعه‌شناختی، جایگاه مهمی را خود

اختصاص داده است و در بررسی‌های اجتماعی فرهنگی معاصر به تدریج همان جایگاهی را یافته است که دهه‌های قبل مفاهیمی مانند «طبقه»^۱ و «منزلت اجتماعی»^۲ دارا بودند. امروزه سبک زندگی از مهم‌ترین منابع شناخت هویت انسان‌ها آنهاست. (سوبل، ۱۹۸۱، به نقل از فاضلی، ۱۳۸۲). در نظر گیدنز سنت‌ها و رسوم گذشته، زندگی را در محدوده کانال‌های ازپیش تعیین شده به جریان می‌اندازد اما تجدد فرد را رودرروی تنوع غامضی از انتخاب‌های ممکن قرار می‌دهد و یکی از پیامدهای این شرایط اهمیت یافتن سبک زندگی در دوران مدرن است (گیدنز، ۱۳۸۳: ۱۱۹). در نزد گیدنز، تحول سبک‌های زندگی و دگرگونی‌های ساختاری مدرنیته، به واسطه بازتابندگی به یکدیگر گره می‌خورند و به دلیل گشودگی زندگی اجتماعی امروزی و کثرت زمینه‌های کنش و منابع، انتخاب سبک زندگی برای ساختن هویت شخصی به‌طور فزاینده‌ای اهمیت می‌یابد (همان، ۱۳۸۳: ۸۸).

سبک زندگی در جامعه ایرانی

جامعه کنونی ایرانی در حال تجربه تغییرات شتابنده است. ساده‌زیستی و قناعت‌پیشگی سال‌های اول بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و کمپایی‌های معمول زمان جنگ هشت ساله، به آرامی جای خود را به مصرف‌گرایی انبوه داده است. در این بین، تحول در سیاست‌های داخلی از یک‌سو و قرارگرفتن در معرض فرایند جهانی‌شدن از سوی دیگر، دگرگونی شتابنده‌ای را در سبک زندگی طبقه متوسط ایرانی دامن زد و این تحول در سبک زندگی ایرانیان از سوی برخی مسئولان سیاسی کشور به‌عنوان فرایند تهاجم فرهنگی تلقی شده است (شهابی، ۱۳۸۶: ۳۶-۳۷).

سبک زندگی اسلامی

سبک زندگی اسلامی یک شیوه زیستن است که بر پایه دستورات و تعالیم دینی و اسلامی قرار دارد. سبک زندگی ایرانی-اسلامی، گونه‌ای سبک زندگی است که بر پایه آمیختگی دو فرهنگ ایرانی و اسلامی باشد و در واقع، زیستن بر طبق آموزه‌های اسلام، زندگی بر مبنای

1. Class
2. Social status

فرهنگی اصیل ایرانی است. در این سبک از زندگی، انسان به طور طبیعی مدلی را در زندگی فردی و اجتماعی خود مطلوب می‌داند که بیشترین هماهنگی را برای دستیابی به قرب الهی داراست و تقرب به خدا و لقاءالله را هدف نهایی خود می‌بیند. از این رو همه شئون زندگی خود را در مسیر این هدف قرار می‌دهد. از طرفی در اسلام، سبک زندگی بر اساس سه محور اعتقادات، اخلاقیات و وظایف عملی (عبادات) استوار است.

شاخص‌های سبک زندگی اسلامی

اسلام، مهم‌ترین منبع سازنده سبک زندگی اسلامی است. دستورات دینی شکل‌دهنده و تأثیرگذار بر سبک زندگی افراد است. طبیعی است در سبک زندگی اسلامی بر خلاف سبک زندگی غربی، هر فردی در زندگی خود باید ارتباط مؤثر با خود و دیگران برقرار کند در حالی که در سبک زندگی غربی اصالت فرد مطرح است و تمام تلاش نظریه‌پردازان غربی این است که افراد به خود توجه کرده و به سود و لذت بیشتر از هر راه دست یابند. باید توجه داشت که در سبک زندگی اسلامی هم این مسائل تا حدی مطرح است اما به هیچ عنوان اصیل و ذاتی نیست.

• هویت و ابعاد آن

هویت به منزله ابزاری تحلیلی دو بعد مهم فردی و اجتماعی دارد. جنبه فردی آن در روان‌شناسی و علوم رفتاری، تعلیم و تربیت و اخلاق مورد توجه قرار می‌گیرد و ابعاد اجتماعی آن نیز مورد توجه محققان علوم اجتماعی است (حاجیان و همکاران، ۱۳۹۴: ۴). هویت در سطح فردی به ویژگی‌هایی اشاره دارد که موجب تشخیص فرد می‌گردد. مراد از هویت اجتماعی، هویتی است که یک جمع بتواند در حوزه اجتماع و جامعه به آن احساس تعلق داشته باشد، اگر چه در جامعه می‌تواند هویت‌های سیاسی، فرهنگی و دینی نیز مطرح شود. در این بین، افرادی چون گیدنز بر مفهوم هویت شخصی تأکید می‌کنند و هویت را امری غیرمقطعی و متغیر می‌دانند. در واقع، این روابط و تعاملات کنشگران با هم و در محیط اجتماعی از هنجارها و ارزش‌هایی تأثیر می‌گیرند که قادرند سبب تسهیل کنش‌های کنشگران شوند و به شکل‌گیری هویت افراد کمک کنند (به نقل از جهانگیری و معینی، ۱۳۸۹: ۴۹-۴۸).

هویت مذهبی: هویت مذهبی یکی از ابعاد مهم هویت اجتماعی است و متضمن سطحی از دینداری است که با «اجتماع دینی» مقارن است. اهمیت این هویت از این جهت است که انسان فطرت و سرشت خداجویی دارد. منظور از هویت مذهبی، مجموعه خصوصياتی است که فرد به واسطه داشتن نوع احساسات، نگرش‌ها و تعلقات مذهبی، به شخصی متمایز بدل گشته است. (سلمان‌پور، ۱۳۸۴: ۸۵).

هویت قومی: هویت قومی یکی از انواع هویت‌های اجتماعی است و به ویژگی‌های فرهنگی‌ای اطلاق می‌شود که اعضای یک «قوم» را از اقوام دیگر متمایز می‌کند و احساس تعلق به همدیگر را بین اعضای یک قوم ایجاد و آنها را منسجم می‌کند (لهسایی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۸: ۴۶).

هویت ملی: هویت ملی، مجموعه‌ای از گرایش‌ها و نگرش‌های مثبت نسبت به عوامل، عناصر و الگوهای هویت‌بخش و یکپارچه‌کننده در سطح یک کشور به‌عنوان یک واحد سیاسی است. مهم‌ترین کارکرد هویت ملی ایجاد همبستگی و همانندی در سطح یک ملت فارغ از قومیت و مذهب و نظایر آن است (افروغ، ۱۳۸۰: ۲۹).

هویت جهانی: فرایندهای جهانی، هویت‌ها را فراتر از مرزهای ملی، به سمت یک جامعه جهانی گسترش می‌دهند. یکی از عوامل اصلی که موجب شده است تا انسان‌ها در خانه خودشان به‌وسیله رسانه‌ها با سایر افراد در آن سوی جهان ارتباط برقرار کنند، هویت جهانی است. گیدنز، جهانی‌شدن را درهم‌تنیدگی رویدادها و روابط اجتماعی سرزمین‌های دوردست با تارو پودهای موضعی یا محلی دیگر می‌داند، پدیده‌ای که می‌توان آن را تلاقی حاضر و غایب و رنگ باختن فاصله‌ها دانست. (امینی‌زاده و بوستانی، ۱۳۹۵: ۱۲۱).

هویت انقلابی: هویت انقلابی در چهارچوب گفتمان جمهوری اسلامی به معنای اعتقاد و التزام به تمام ارزش‌های انقلاب اسلامی و پیروی از رهبری و تمام اهداف انقلاب است. در این میان، عناصری چون ولایت‌مداری و تأکید بر اسلام سیاسی از مهم‌ترین ویژگی‌های هویت انقلابی و مؤمن است. در کنار آن، بحث توحیدمحوری (توحید ناب انقلابی)، استقلال‌طلبی ملی، مردم‌محوری (خدمت به مردم)، مجاهدت در راه احقاق حق مظلومان (استکبارستیزی)، آزاداندیشی، پیشرفت‌گرایی، ساده‌زیستی، عقلانیت انقلابی و نظایر آن نیز از دیگر مؤلفه‌های هویت انقلابی تلقی می‌شود.

پیشینه تحقیقات انجام شده

مهدی زاده و علی محمدی (۱۳۹۶) به بازنمایی سبک زندگی جوانان مبارز قبل از انقلاب در سریال‌های تلویزیونی کیمیا پرداخته‌اند. پژوهش آنها با توجه به نقش نمایش‌های تلویزیونی در ترویج سبک زندگی بومی و بهره‌گیری از رخدادهای تاریخی به منظور تقویت انسجام ملی، به روایت مجموعه نمایشی «کیمیا» را مورد توجه و تحلیل خود قرار داده است. یافته‌های این پژوهش نشان داد از یک سو، در این سریال سبک زندگی جوانان «مذهبی» به تصویر کشیده شده که بر پایه همگرایی، هماهنگی و خردورزی استوار است و از سوی دیگر، سبک زندگی جوانان مبارز ولی «غیرمذهبی» به عنوان نمادی از گسستگی، ناآرامی و انزوا معرفی می‌شود. این شیوه خاص بازنمایی، پیشگامی مبارزان مذهبی را در متن جنبش انقلابی مردم ایران توجیه می‌کند و دلایل برتری آن را بر دیگر گزینه‌ها یادآور می‌شود.

رضا غلامی در سال ۱۳۹۳، کتابی را با عنوان «چهل ویژگی جوان مسلمان و انقلابی» منتشر نمود. در این کتاب به چهل صفت اخلاقی، که یک جوان مسلمان با توجه به شرایط امروز جامعه اسلامی باید آن‌ها را دارا باشد، اشاره شده و در مورد هر یک از آنها، روایتی نیز نقل گردیده است. نویسنده در این زمینه به اوصافی همچون آزاداندیشی، پرهیزگاری، ایمان، غیرت، سخت‌کوشی، مجاهده در راه خدا، تکلیف‌گرایی، ابتکار و نوآوری، دردمندی، قناعت، آرمان‌گرایی، گذشت و ایثار، عشق به شهادت، نقدپذیری، عقلانیت، شور و شعور انقلابی، مسئولیت‌پذیری، صبر و استقامت، پرهیز از تجمل‌گرایی، اخلاق‌گرایی، عدالت‌گرایی، خودسازی و تهذیب نفس، منتظر حقیقی، رعایت بیت‌المال، ظلم‌ستیزی و نظایر آن پرداخته و توضیحاتی در مورد این صفات ارائه داده است.

مهدی زاده، و زارع زاده (۱۳۹۴) در پژوهش خود به نقش رسانه در میزان دینداری جوانان پرداخته‌اند. آنها در مطالعه خود بیان می‌کنند که دین در گستره عمر آدمی تأثیرات عمیق و شگرفی، بر جوامع بشری و به خصوص پیروان خود داشته است، بدین سبب در بررسی مسائل اجتماعی و انسانی، نادیده گرفتن عامل دین، به هر علتی که باشد، بی‌شک نوعی مخالفت با حقایق تاریخی تلقی خواهد شد.

خانیک و ابوی (۱۳۹۳) نیز به تحلیل شیوه بازنمایی جوانان در سینمای عامه‌پسند پرداخته‌اند.

آنها مطالعه خود را با مقایسه تطبیقی فیلم‌های سینمایی برگزیده در دو دوره اصلاحات (۱۳۷۶-۱۳۸۴) و اصول‌گرایی (۱۳۸۴-۱۳۸۹) انجام داده‌اند و به این موضوع پرداخته‌اند که آیا در بازنمایی جوانان در فیلم‌های این دو دوره، تفاوتی وجود دارد یا خیر. مطالعه این فیلم‌ها بر اساس دو الگوی «سلبی و کادوری»^۱ برای تحلیل رمزگان فنی و الگوی روایی و نشانه‌شناسی بارت برای تحلیل نشانه‌شناسی پی‌ریزی شده است. نتایج حاکی از آن است که فیلم‌های عامه‌پسند ساخته شده در این دو دوره، تصویری متفاوت از جوان را بازنمایی می‌کنند. در دوره اصلاحات، جوان با مفاهیمی مانند «پابندی به ساختار»، «امید به آینده»، «خودباوری»، «جسارت»، «مسئولیت‌پذیری»، «آرمان‌گرایی»، «قانون‌مداری» و «دموکراسی و آزادی‌خواهی» نشان داده شده است اما در دوره اصول‌گرایی، به صورتی «ساختارشکن»، «خودابراز»، «بی‌هویت»، «مبارز ضداجتماعی»، «درگیر بین سنت و مدرنیته»، «قانون‌گریز» و «خطرپذیر» بازنمایی شده است. بنابراین، نوعی هراس رسانه‌ای در مورد بازنمایی جوان در دوره اصول‌گرایی در سینمای عامه‌پسند به وجود آمده است.

فرجی، گیویان و فاضلی (۱۳۹۲) در پژوهش خود به بازنمایی زندگی روزمره جوانان در سریال فاصله‌ها پرداخته‌اند. مطالعه آنها با هدف ترسیم کیفیت بازنمایی زندگی روزمره جوانان در تلویزیون ایران، از طریق بررسی بازنمایی زندگی روزمره جوانان در سریال فاصله‌ها و با بهره‌گیری از نظریات بازنمایی و انتقادی زندگی روزمره، انجام شده است. نتایج مطالعه آنها نشان داد که در سریال فاصله‌ها، بر اساس فن کلیشه‌سازی، برخوردی گزینشی و متعصبانه با زندگی روزمره جوانان صورت گرفته است. دیدگاه مسلط بر سریال مذکور، پُرکردن فاصله ارزشی بین جوانان با هم‌نسلان خود و پدرانِ آرمان‌گراست.

جعفرزاده‌پور (۱۳۹۰) به مطالعه تغییرات ارزشی بین‌نسلی، بازنمایی ارزش‌ها در شخصیت‌های میانسال و جوان مؤنث و مذکر در سریال‌های ایرانی تلویزیون پرداخت است. او در پژوهش خود بیان می‌کند که در دوران تغییرات سریع امروز، رسانه‌های جمعی، به ویژه تلویزیون، تأثیرات بسیار زیادی در انتقال ارزش‌ها و هنجارها به جامعه دارند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که به طور کلی منظومه ارزشی جوانان مؤنث، به تفکیک دوره زندگی تفاوت چندانی نشان نمی‌دهند. در بین آنان، فقط در مورد ارزش‌های اقتصادی تفاوت‌هایی مشاهده شد. در حالی که جوانان مذکر در این

1. Keith selby and Ron cowdery

سریال‌ها دارای تفاوت‌هایی در منظومه ارزشی خویش به تفکیک دوره زندگی هستند، به گونه‌ای که آن‌ها در دوره جوانی کمتر به ارزش‌های اقتصادی بها می‌دهند در حالی که شخصیت‌های سالمند در این سریال‌ها بیشتر به ثروت توجه می‌کردند.

در این بخش مرور پیشینه تحقیق در دو دسته کلی مطالعاتی که به بازنمایی جوانان مؤمن انقلابی پرداخته‌اند و دسته‌ای که به نقش رسانه‌ها در شکل‌گیری ارزش‌های انقلابی در جوانان و تاثیر آنها بر روی سبک زندگی جوانان پرداخته‌اند صورت گرفته شد و با توجه به این که موضوع این پژوهش نحوه بازنمایی جوان مؤمن انقلابی در سریال تلویزیونی گاندو است، پس از مرور منابع متعدد مشخص گردید این موضوع دارای سابقه بوده و از اهمیت بالایی برخوردار است. اما با توجه به اینکه اساساً مفهوم انقلاب به منظوری که مورد هدف این پژوهش است در منابع خارجی وجود ندارد، این موضوع فاقد پیشینه خارجی است.

ویژگی‌های جوان مؤمن و انقلابی از منظر مقام معظم رهبری

این پژوهش برای داشتن نگاهی عمیق‌تر به مسئله، نیازمند توجه به ویژگی‌های جوان مؤمن و انقلابی از منظر مقام معظم رهبری است. خوشبختانه این ویژگی‌ها، پیش‌تر در پژوهشی احصاء شده بود. بر اساس نتایج پژوهش «گفتمان‌سازی انقلابی‌گری در بین جوانان» که در مرکز تحقیقات صداوسیما به انجام رسیده، این ویژگی‌ها شامل موارد زیر بوده است:

ویژگی‌های فردی: «دارای همت بلند، جرئت اقدام، اعتمادبه‌نفس و اعتقاد به اصل ما می‌توانیم»، «امیدوار، کارآمد، پرانگیزه، پرحوصله»، «فعال، دارای اراده قاطع، فکر روشن و ابتکار پی‌درپی»، «صریح، شجاع، پرنشاط و مطالبه‌گر در عین رعایت اخلاق، دیانت و انصاف»، «مقاوم، کاربلد، کاردان، آگاه و عمیق»، «مسئولیت‌پذیر و ایستاده به پای کشور»، «دارای انضباط، دارای حرکت، دارای عقل، خردمند»، «وفادار، امیدوار، بانشاط، فعال، ثابت‌قدم»، «خوش‌بین، خوش‌رویه و دارای احساس عزت‌به‌نفس»، «پرشور و صاحب منطق و فکر در زمینه مسائل اساسی کشور»، «صمیمی و همدل با نیروهای انقلابی».

ویژگی‌های مذهبی: «تهذیب نفس، انس با خدا و آشنایی عمیق با معارف قرآن و اهل بیت (علیهم‌السلام)»، «پایبندی به مسائل و ظواهر دینی»، «ایمان قوی، توکل بالا»، «پرهیزگاری و

پاکدامنی»، «مؤمن و انقلابی بودن (سرشار از ایمان به انقلاب و اسلام)»، «اعتقاد به شهادت در راه خدا و طالب شهادت بودن»، «مخلصانه و صادقانه در پی جهاد فی سبیل الله بودن»، «متشرع و باحیا بودن و نلغزیدن در مقابل وسایل شهوت‌انگیز»، «اهمیت دادن به عبادات و شرکت در مراسم مهم دینی»، «ثبات قدم و استقامت در صراط مستقیم» و «باورداشتن به وعده نصرت الهی».

ویژگی‌های نگرشی (سیاسی و اعتقادی): «استکبارستیزی (ایستادگی در مقابل زورگویی و زیر بار تحمیل قدرت‌ها نرفتن)»، «دشمن‌شناسی»، «داشتن روحیه انقلابی»، «آرمان‌گرایی واقع-بینانه»، «فراموش نکردن دستاوردهای نظام»، «دلبسته به کشور، مستعد برای خدمت به مردم»، «اعتقاد به استقلال»، «دوستدار نظام، دارای بصیرت و عمق دینی و سیاسی»، «فراموش نکردن حوادث و عبرت‌های بزرگ دوران معاصر و تحلیل و عمق‌یابی آنها»، «دارای روحیه آینده‌نگر، دارای روحیه خدمت»، «آمادگی برای عرصه جنگ نرم، با بصیرتی عمارگونه و استقامتی مالک‌اشتراوار»، «شناسایی و تحلیل نظام سلطه»، «دارای نگاه کلان به حوادث و قضایای بین‌المللی، منطقه‌ای و ملی».

ویژگی‌های رفتاری: «آتش‌به‌اختیار»، «آماده‌به‌کار»، «تحمل سختی و بیدارخواهی برای پیشرفت کشور»، «ایستادگی علی‌رغم شگردهای گوناگون فروریختن پایه‌های ایمان»، «تکیه بر تبیین و نیز هیاهو و جنجال نکردن»، «رها نکردن کارهای فرهنگی خودجوش»، «سبقت گرفتن از یکدیگر برای رسیدن به قله‌های پیشرفت و تعالی» (علیزاده و همکاران، ۱۳۹۸).

مبانی نظری

بازنمایی رسانه‌ای

بازنمایی، تولید معنی برای معانی درون ذهن از طریق زبان است. بازنمایی حلقه پیوند میان مفاهیم و زبان است و ما را قادر می‌سازد تا جهان واقعی اشیاء، آدمیان و رویدادها را به جهان انگارشی اشیاء، آدمیان و رویدادهای تخیلی ارجاع دهیم (هال، ۱۳۸۷: ۳۵۲).

سه رویکرد مطرح در زمینه بازنمایی وجود دارد که چگونگی عمل بازنمایی معنی از طریق زبان را تعیین می‌کند. استوارت هال این سه رویکرد را تحت عناوین ذیل برمی‌شمارد:

الف) بازتابی: معنی در شیء، شخص، ایده یا رویداد موجود در جهان خارج نهفته است و

زبان مانند آیین‌های عمل می‌کند که معنی حقیقی را به همان صورت که در جهان خارج وجود دارد، بازتاب می‌دهد.

ب) ارادی: گوینده یا مؤلف، معنی خاص خود را از طریق زبان به جهان تحمیل می‌کند. واژه‌ها آن معنی را می‌دهند که مؤلف اراده می‌کند.

ج) برساخته: رویکرد سوم که تئوری بازنمایی رسانه‌ای وابستگی تامی به آن دارد ویژگی اجتماعی و همگانی زبان را به رسمیت می‌شناسد. این رویکرد تأیید می‌کند که نه چیزها به خودی خود، و نه کاربران زبان نمی‌توانند در زبان، یک معنی پایدار ایجاد کنند. چیزها معنی نمی‌دهند، بلکه ما با استفاده از نظام‌ها - نشانه‌ها و مفاهیم - به صورت بازنمایانه، معنی را برمی‌سازیم. بازنمایی یک شکل از «کنش» و یک نوع «عمل» است که از اشیای مادی و آثار استفاده می‌کند اما معنی نه به کیفیت مادی نشانه‌ها، بلکه به کارکرد نمادین آنها وابسته است چراکه یک صدا یا واژه خاص به جای یک مفهوم می‌نشیند و آن را بازنمایی می‌کند. به همین دلیل است که این واژه یا صدا در زبان به عنوان نشانه حامل معنی عمل می‌کند یا آن‌طور که برساخت‌گرایان می‌گویند، بر معنی دلالت می‌کند. (هال، ۱۳۸۷: ۳۶۰-۳۵۶) بر اساس مبانی نشانه‌شناسی، ارتباط تولیدکننده معنا است (فیسک، ۱۳۸۸: ۶۳)، به عبارت دیگر، کارکرد نشانه، انتقال اندیشه به وسیله پیام است (میرحاجی، ۱۳۹۵: ۵۲). در این رویکرد، پیام چیزی نیست که از الف به ب فرستاده می‌شود، بلکه عنصری در رابطه‌ای ساخت‌مند است که عناصر دیگری شامل «واقعیت خارجی» و «تولیدکننده/خواننده» را دربر می‌گیرد (فیسک، ۱۳۸۸: ۱۳). همچنین نظام‌هایی که نشانه‌ها در آن سازمان یافته‌اند «رمزها» هستند. رمز نظام معنایی مشترکی برای اعضای یک فرهنگ یا ساختار است.

نظریه پردازان، نظریه بازنمایی را به لحاظ سطح تحلیل، به دو نوع «سنتی» و «جدید» تقسیم نموده‌اند. بر طبق نظریه سنتی بازنمایی، آثار هنری و فرهنگی هر جامعه‌ای بازتاب‌دهنده مسائل اجتماعی زمان خود هستند و همچون آینه اجتماع عمل می‌کنند. (راوودراد، ۱۳۸۲ و کنی، ۲۰۰۵)

نظریه سنتی بازنمایی همچنین این سؤال را مطرح می‌کند که رسانه‌ها و آثار هنری تا چه اندازه، واقعیت اجتماعی را بازنمایی می‌کنند. در پاسخ به این سؤال، نظریه پردازان سنتی بازنمایی،

مسائل مختلفی را مطرح کرده‌اند. برخی بر این باورند که رسانه‌ها بازتاب‌دهنده هنجارها و ارزش‌های حاکم بر یک جامعه هستند. همچنین به عقیده برخی دیگر، رسانه‌های جمعی به «بازتولید نمادین اجتماع» یعنی به نحوه‌ای که یک جامعه میل دارد خود را ببیند می‌پردازند. (استریناتی، ۱۳۸۰) بدین ترتیب، نظریه سنتی بازنمایی، رابطه ساده‌ای میان واقعیت و بازنمایی رسانه‌ای و بصری آن برقرار می‌کند. اما نظریات جدید بازنمایی، این رابطه را نه ساده و سراسر است، که سرشار از پیچیدگی در نظر می‌گیرند. نظریه‌های جدید بازنمایی که الهام گرفته از مطالعات فرهنگی معاصر و مباحث مربوط به چرخش زبانی است بر آن است که رسانه‌ها آینه‌وار اقدام به انعکاس واقعیت نمی‌کنند. از دیدگاه هال، بازنمایی، استفاده از زبان برای تولید نکته‌ای معنادار درباره جهان است. معنا در ذات وجود ندارد، بلکه ساخته می‌شود و نتیجه و محصول یک رویه دلالتی است. (مهدی‌زاده، ۱۳۸۷: ۱۴)

رسانه‌ها از طریق آنچه ژان بودریار «فراواقعیت» می‌خواند، به دنبال خلق واقعیات جدیدی هستند. در این فرایند، رسانه‌ها از طریق نوعی سازوکار جانشینی، امر واقعی جدیدی را به جای «واقعیت» می‌نشانند که به طور کامل بر اساس ترکیب عناصر رمزگان تولید می‌شود. در این حالت، واقعیت به نفع این واقعیت جدید، که توسط خود رسانه تحقق می‌یابد، ملغی می‌شود و از میان می‌رود. از نظر بودریار، در این فرایند، فراواقعیت، قدرت واقعیت را پیدا می‌کند. (بودریار، ۱۳۸۹: ۱۹۴). از منظر فوکویی آن گونه که در مطالعات فرهنگی در بریتانیا تکوین یافته است، می‌توان گفت «بازنمایی همیشه در یک گفتمان صورت می‌پذیرد و گفتمان تعیین می‌کند که درباره یک متن خاص چه می‌توان گفت و چه نمی‌توان گفت». (استوری، ۱۹۳۶: ۴۹) در این جا، دانش و قدرت به هم پیوند می‌خورند. فوکو گفتمان را «تفاوت میان آنچه می‌توان در یک دوره معین طبق قواعد دستوری و منطقی به صورت درست گفت و آنچه در واقع گفته می‌شود می‌داند» (عضدانلو، ۱۳۸۰: ۵۱). نظریه پردازان مطالعات فرهنگی، بازنمایی فرهنگی و رسانه‌ای را نه امری خنثی و بی‌طرف بلکه آمیخته با روابط و مناسبات قدرت برای تولید و اشاعه معانی مرجح در جامعه در راستای تداوم و تقویت نابرابری‌های اجتماعی تلقی (مهدی‌زاده، ۱۳۸۷: ۱۶) بر همین اساس، بازنمایی را «ایدئولوژیک» تصور می‌کنند. نظریه‌های ایدئولوژیک تأکید می‌کنند که همه ارتباطات و همه معانی، جنبه اجتماعی-سیاسی دارند و نمی‌توان آنها را بیرون از زمینه اجتماعی

فهمید. با این توضیحات، یکی از مسیرهای تفسیر بازنمایی‌های رسانه‌ای، از دریچه گفتمانی است که در دوره ساخت اثر، در رأس حاکمیت بوده است.

روش‌شناسی پژوهش

مطالعه حاضر، به دنبال تحلیل نحوه بازنمایی رسانه‌ای از جوانان مؤمن و انقلابی در سریال تلویزیونی گاندو بوده است. در این مطالعه از میان روش‌های کیفی به عنوان روش تحلیل داده‌ها، از روش «تحلیل مضمون» یا «تحلیل تماتیک» بهره گرفته شده است. فرایند انجام تحلیل مضمون در پژوهش حاضر، دارای مراحل شش‌گانه است. در این راستا، فرایند تحلیل مضامین زمانی شروع می‌شود که تحلیل‌گر الگوهای معنی و موضوعاتی که جذابیت بالقوه دارند را مورد نظر قرار می‌دهد. این تحلیل شامل یک رفت‌وبرگشت مستمر بین مجموعه داده‌ها و خلاصه‌های کدگذاری شده و تحلیل داده‌هایی است که به وجود می‌آیند. نگارش تحلیل از همان مرحله اول شروع می‌شود. تحلیل مضمون، فرایندی رفت و برگشتی است که فراگردی است که در طول زمان انجام می‌پذیرد و در آن حرکت به عقب و جلو در بین مراحل ذکر شده وجود دارد (کلارک و بایر، ۲۰۰۶).

روش کار در این مطالعه به این ترتیب بوده است که از طریق استقرای تحلیلی، داده‌های متن سریال در ارتباط با معانی غالب در آنها طبقه‌بندی شده و بر اساس آنها الگوهای معنابخشی در پیام‌های درون سریال شناسایی شده است. در این پژوهش با کل شماری، تمام قسمت‌های سریال گاندو مورد بازبینی و تحلیل قرار گرفته و برای طبقه‌بندی و کدگذاری داده‌ها، ابتدا در متن سریال مورد تحلیل، عبارات، توضیحات، جملات و اشاراتی را که به نوعی حکایت از پیام‌های مورد نظر در حوزه بازنمایی جوانان مؤمن و انقلابی داشت استخراج شد و سپس بر اساس تم‌ها و مقوله‌های معنایی مشترک، ویژگی‌های مختلف جوانان مؤمن انقلابی گروه‌بندی شده‌اند.

از آنجاکه ما به دنبال تحلیل بازنمایی رسانه‌ای از جوانان مؤمن و انقلابی در این سریال بودیم، لذا جامعه آماری این پژوهش نیز از بین جوانان انتخاب شده است تا بتوانیم به این سؤال اصلی پاسخ دهیم که خوانش جوانان تهرانی نسبت به این بیانیه چگونه بوده است. از طرفی، روش نمونه‌گیری در این پژوهش، روش نمونه‌گیری هدفمند بوده است. در این روش نمونه‌گیری، افراد

به شیوه تدریجی انتخاب می شدند، بدین معنا که دستورالعمل از پیش تعیین شده‌ای برای انتخاب تعداد یا نوع خاصی از افراد در ابتدای تحقیق وجود نداشت بلکه به مرور که عملیات گردآوری داده‌ها و تفسیر اطلاعات به پیش می رفت، مشخص می شد که محقق برای نمونه‌های بعدی سراغ چه کسانی باید برود و چند نفر از آنها لازم است که انتخاب بشوند. لذا هر نمونه جدیدی که در این پژوهش کیفی به جمع نمونه تحقیق اضافه می شد در واقع پس از تجزیه و تحلیل کامل مصاحبه‌هایی صورت می گرفت که با اعضای قبلی انجام شده بود. در مورد حجم نمونه در تحقیق حاضر نیز باید گفت که محقق برحسب منطق اشباع مفهومی در مطالعات کیفی عمل نموده است، به این معنا که نمونه‌گیری در این پژوهش تا جایی ادامه یافت که محقق احساس نمود که به تکرار اطلاعات رسیده است و گویی از نمونه‌های بعدی، اطلاعات جدیدی به دست نمی آید. در این مرحله، محقق فرایند نمونه‌گیری را متوقف کرد. در این راستا، پس از انجام ۱۷ مصاحبه عمیق و نیمه ساخت یافته، اشباع مفهومی حاصل آمد اما جهت اطمینان بیشتر، مصاحبه‌ها تا نفر ۲۲ ادامه یافت و بعد از آن نمونه‌گیری متوقف شد. بازه سنی سوژه‌های مورد مطالعه بین ۲۴ تا ۳۵ سال بود. از نظر وضعیت تحصیلی افراد مورد مصاحبه نیز، تحصیلاتی بین دیپلم تا دکترا داشتند.

اعتبار و اعتماد: در این تحقیق در سطح کیفی بررسی شد. از آنجا که روایی و پایایی در روش کیفی پیچیده و حساس‌تر از روش کمی است، در سنجش آن در بخش نخست تحقیق از دقت و حساسیت فراوانی برخوردار شده است. گرچه اعتبار و اعتماد در تحقیق کیفی امری پیچیده و به هم مرتبط است و به انتخاب نمونه درست و کارا، غنا در اطلاعات به دست آمده از مصاحبه، شناخت از عوامل کلیدی و غیر کلیدی و توانایی تحلیل پژوهشگر برمی گردد، ضمن رعایت این موارد جهت بیشتر شدن اعتبار و اعتماد از روش ارزیابی لینکولن و گوباه و برخی راهکارهای اعتبار و اعتماد جان کرسول به صورت ترکیبی استفاده شده است. روش ارزیابی لینکولن و گوبا بر اساس چهار معیار موثق بودن، اعتبار و باورپذیری، انتقال پذیری، اطمینان پذیری و تأییدپذیری می باشد. ضمناً کرسول جهت رسیدن به اعتبار و اعتماد تحقیق کیفی هشت راهبرد پیشنهادی که رعایت حداقل دو راهکار در هر تحقیق کیفی می تواند برای ما اعتباری قابل قبول ایجاد نماید. با توجه به روش لینکولن و گوباه و راه کارهایی کرسول جهت بیشتر شدن روایی و پایایی این تحقیق به صورت زیر عمل می شود:

(۱) اعتبار: محقق با صرف زمان مناسب، به تأییدرسیدن فرایند پژوهش توسط متخصصین روش پژوهش، وثوق داده‌های تحقیق را به حدی طبیعی افزایش داده است. همچنین در قسمت مصاحبه برای اعتبار پرسش‌های اولیه در مرحله تعیین مقوله و محور از اعتبار ظاهری استفاده شد و مقوله‌ها و سؤالات اولیه و کلی مصاحبه برای همسویی با نیت‌ها و سؤالات پژوهش در اختیار داوران قرار می‌گیرد تا نسبت به رسیدن به پاسخ پرسش‌های تحقیق از راه این مقوله‌ها اظهارنظر نمایند. با توجه به اینکه قسمتی از مصاحبه‌شوندگان استادانی برجسته در رسانه و ارتباطات بودند، در خصوص هم‌جهتی پرسش‌ها، اهداف و مقوله‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه‌های قبل با آنها در پایان مصاحبه به‌نحو ضمنی گفته می‌شد.

(۲) انتقال‌پذیری: جهت اطمینان از انتقال‌پذیری، یافته‌های پژوهش از جهت روش انجام فعالیت، شیوه انجام مصاحبه‌ها، شیوه پیاده‌سازی، شیوه کدگذاری و تحلیل بررسی شد. (۳) اطمینان‌پذیری: سعی بر این بود اطمینان از صحت روند کار در مصاحبه‌ها، پیاده کردن و تحلیل صحیح آنها را از راه مرور یافته و تطبیق با پرسش‌ها و اهداف، بیشتر نمایم. همچنین در باب یافته‌ها از مقایسه دائم استفاده شده، به‌نحوی که سعی شد در تنظیم کدها از ارزیابی با دقت و صحیح برخوردار شوند و دائم کدها با کدهای اول قیاس و همه کدها با اهداف و سؤالات مطابقت داده شوند.

(۴) تأییدپذیری: جهت افزایش تأییدپذیری در تمام مراحل کار، در مصاحبه، حواشی آن، گفت‌وگوهای دوستانه قبل و بعد از مصاحبه در مورد موضوعات جزئی تحقیق ثبت و ضبط می‌شد. ارائه شواهد، استفاده به‌جا از نقل قول و یادداشت‌های مصاحبه‌کننده نمونه‌ای از این امر است، به نحوی که پیاده‌سازی با دقت مصاحبه و نمونه‌ها و آوردن دقیق آنها به اعتبار کمک فراوانی می‌کند.

(۵) مثلث‌سازی: در مورد مثلث‌سازی و چندضلعی دیدن تحقیق، با اینکه سعی شد جهت تدوین سؤالات منابع مختلفی مطالعه شوند، در باب مصاحبه هم سعی شد با انتخاب مشارکت‌کنندگان متنوع به تمام ابعاد موضوع رسیدگی شود.

(۶) حذف سوگیری و ذهنیت‌ها: نظر به این که در چند حوزه مطالعاتی نیازمند مصاحبه با

دیدگاه‌ها و سلاقی مختلف بودم، سعی شد جهت‌گیری ذهنی محقق نسبت به مشارکت‌کنندگان که به لحاظ حرفه‌ای، سیاسی، اعتقادی، فرهنگی و گوناگونی فعالیت در رسانه، تأثیری در انتخاب و روند انجام کار، پیاده‌سازی و تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها نداشته باشد. با روشنگری پژوهشگر از همان اول در مورد جهت‌گیری‌های احتمالی با ذکر تجربیات، جهت‌گیری و تمایلاتی که احتمال داشت تفسیر و رویکرد مطالعه را شکل دهند، صحبت شد.

۷) جهت تثبیت اعتبار کار به صورت مداوم نظر مشارکت‌کننده در مصاحبه در مورد سؤالات، پاسخ‌های کامل و بدون جهت، سؤالات پخته، ابعاد دیگر موضوع که از نظر پژوهشگر جامانده بود مورد سؤال قرار می‌گرفت. همچنین از این افراد خواسته می‌شد که در صورت پیاده‌سازی مصاحبه، اگر نقاط مبهمی وجود دارد به صورت تلفنی یا حضوری از آنها جویا شود.

۸) در مورد تقویت اعتماد تحقیق، ضمن مرور مداوم داده‌ها، از کدگذار برای چند نمونه مصاحبه جهت کسب اطمینان از یکسانی دیدگاه کدگذار استفاده شد و روند تحقیق و پردازش آن در اختیار استاد راهنما قرار گرفت تا روند کار را کنترل نماید. شرح جزئیات روش جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها، شیوه و منطق نمونه‌گیری نیز در راستای افزایش اعتماد صورت گرفته است.

یافته‌های پژوهش و تحلیل

یافته‌های پژوهش نشان داد که رسانه ملی در سریال گاندو به بازنمایی توانمندی‌های جوانان مؤمن و انقلابی پرداخته است و جوانان در این سریال با ویژگی‌های خاصی در عرصه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و فردی هستند.

شاخصه‌های اجتماعی جوانان مؤمن و انقلابی

جوانان مؤمن انقلابی برای موفقیت در عرصه‌های مختلف، دارای مجموعه‌ای از شاخصه‌های اجتماعی هستند که آنها را در پیشبرد اهداف خویش یاری می‌کند. یافته‌های این پژوهش نشان داد

که در سریال گاندو، جوانان مؤمن انقلابی با مشخصه‌های اجتماعی زیر به تصویر کشیده شده‌اند: «تکلیف‌گرایی»، «عدالت‌خواهی»، «مسئولیت‌پذیری»، «قانون‌گرایی»، «کار گروهی» و «سخت‌کوشی».

تکلیف‌گرایی

تکلیف‌گرایی به معنای آن است که هر فرد یا جمعی خود را (فارغ از هر نتیجه و پیامدی) مکلف به انجام تکالیف و وظایفش بداند. در این میان، جوانانی که تکلیف‌محور هستند در انجام امور اجتماعی خود فقط و فقط به وظیفه‌ای که شرع برای آن‌ها تعیین کرده است توجه دارند و از سختی‌ها و کمبودها و تنگناهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، هراسی به خود راه نمی‌دهند. در این راستا مصاحبه‌شونده می‌گوید: «در این میان، جوانان مؤمن بازنمایی شده در سریال گاندو، جوانانی تکلیف‌گرا بودند. آن‌ها تکلیفی دینی و ایمانی برای حفاظت از جمهوری اسلامی برای خود قائل بودند و به همین دلیل، برای انجام این رسالت ایمانی خود، از هیچ کوششی فروگذار نمی‌کردند و حتی در این مسیر با خطرهای بزرگی مواجه می‌شدند که می‌توانست زندگی آن‌ها را به خطر اندازد اما به دلیل روحیه تکلیف‌محوری که داشتند از تلاش و کوشش دست برنمی‌داشتند.»

عدالت‌طلبی

یکی دیگر از ویژگی‌های جوان مؤمن انقلابی که در سریال گاندو نیز به تصویر کشیده شد، روحیه عدالت‌طلبی در بین آنان است و این، مهم‌ترین صفت هر جوان مؤمن و بارزترین ویژگی حکومت دینی و مردمی است. عدالت‌طلبی در رأس آرمان‌های انقلاب اسلامی نیز قرار دارد. با این همه، مبارزه برای تحقق عدالت، از سخت‌ترین مبارزه‌هاست و بدون جبهه‌سازی و هم‌افزایی نیروها و داشتن نقشه و شناخت درست از موقعیت جبهه خودی و دشمن و همچنین اولویت‌بندی درست به سرانجام مؤثر نمی‌رسد. در این میان جوان مؤمن و تراز جمهوری اسلامی، جوانی عدالت‌خواه و عدالت‌طلب است که در سلوک رفتاری و مدیریتی خود نیز عدالت، پایه اصلی تصمیم‌گیری‌های اوست. در این راستا، در سریال گاندو نیز مفهوم عدالت‌طلبی جوانان مؤمن انقلابی به خوبی به تصویر کشیده شده است. مصاحبه‌شونده در این راستا گفت: «در سریال گاندو، محمد و همکاران

جوانش، نماینده جوانان مؤمن و عدالت خواه هستند. آنها نه به کسی ظلم می کنند و نه ظلم را می پذیرند، نه از قدرت خود در هنگام بازجویی متهمان سوءاستفاده می کنند و نه اجازه سوءاستفاده از قدرت را به دیگران می دهند. آنها عدالت را در رعایت حقوق مردم می دانند.»

قانون گرایی

قانون گرایی، مفهومی است که به اصالت قانون و اصول قضایی و حقوقی در روابط بین مردم و دولت و مابین مردم معتقد است. از طرفی، قانون به معنای تعیین مرزهای مجاز هر فرد و ابزار داوری درباره کسانی است که این مرزها را زیر پا می گذارند. مقصود از قانون مداری در بین جوانان، حفظ و اجرای قوانین به طور عادلانه در جامعه و رعایت حقوق همه افراد است. در این راستا مصاحبه شونده می گوید: « این جوانان با آنکه به دلیل موقعیت شغلی خود، دارای قدرت بالایی هستند اما به هیچ وجه از مرزهای قانونی اختیارات خویش عبور نمی کنند. این جوانان از خودروی سازمانی برای مصارف شخصی بهره نمی گیرند.»

مسئولیت پذیری

یکی دیگر از ویژگی های جوانان مؤمن انقلابی در سریال تلویزیونی گاندو، مسئولیت پذیری آنهاست. مسئولیت پذیری به عنوان تعهدی درونی از سوی فرد برای انجام مطلوب همه فعالیت هایی که بر عهده او گذاشته شده است، تعریف می شود. جوانی که مسئولیت کاری را بر عهده می گیرد، به معنای آن است که می پذیرد مجموعه ای از فعالیت ها و کارها را انجام دهد یا بر انجام این کارها توسط دیگران نظارت داشته باشد. به همین دلیل در سریال گاندو، به مسئولیت پذیری جوانان مؤمن انقلابی بسیار تأکید گردید تا بتواند جامعه پذیری جوانان ایرانی را به سمت مسئولیت پذیری بیشتر در زندگی کاری و خانوادگی خود هدایت کند. مصاحبه شونده در این راستا گفت: «در قسمت های مختلف سریال گاندو، شاهد صحنه های مختلفی از نمایش مسئولیت پذیری در بین جوانان مؤمنی هستیم که کار و وظایف شغلی حساس خود را تحت هیچ شرایطی معلق نمی گذارند تا مبدا امنیت کشور در خطر قرار گیرد. به طور مثال محمد حتی در خانه نیز برای پیشبرد کارهای محوله به او، آرام و قرار ندارد و دائماً به تحقیق و بررسی اسناد و مدارکی که به دستش رسیده است، می پردازد.»

• کار تیمی

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن انقلابی که در سریال تلویزیونی گاندو مورد توجه قرار گرفته است، پابندی آنها به کارهای گروهی است. یک گروه به تعداد کمی از افراد گفته می‌شود که دارای مهارت‌های تکمیل‌کننده یکدیگر بوده و دارای مقاصد، اهداف، و رویکردی مشترک‌اند که بر مبنای آنها به هم پیوند می‌خورند و به عملکرد یکدیگر وابسته هستند. لازمه کار گروهی، ارتباط صمیمی بین اعضای گروه است. مصاحبه‌شونده در این راستا می‌گوید: «در سریال گاندو، شاهد کار گروهی دقیق و گسترده جوانان مؤمن انقلابی هسگروه که با همکاری ارگانیک و پیچیده با یکدیگر توانستند یکی از بزرگ‌ترین عملیات‌های جاسوسی و نفوذ بر علیه جمهوری اسلامی را شناسایی و خنثی کنند.»

• سخت‌کوشی

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن انقلابی در سریال گاندو، کار مضاعف و سخت‌کوشی آنان بود. سخت‌کوشی، عبارت از کاربرد توانایی‌های فرد، به منظور ارزیابی شرایط و فشارها، تغییر و تفسیر آنها و پاسخ دادن به آنهاست. این ویژگی شخصیتی، عاملی درونی است که برخی جوانان از آن بهره‌مندند و به آنها کمک می‌کند تا در رویارویی با مشکلات، دچار بیم و ناامیدی نشوند. این عامل انگیزشی همچنین سبب می‌شود که یک جوان در اوضاع تنش‌زا راحت‌تر بتواند به چاره‌جویی مشکلات بپردازد و خود را با موقعیت دشوار سازگار سازد. در این راستا، سریال گاندو توانسته است تا حدی، سخت‌کوشی جوانان مؤمن انقلابی و پیامدهای پیروزی‌بخش را برای مخاطبان خود به تصویر بکشد و بر آن به عامل موفقیت جوانان تأکید نماید. در این راستا مصاحبه‌شونده گفت: «جوانان مؤمن بازنمایی‌شده در سریال گاندو، جوانانی سخت‌کوش هستند. آنها اغلب تا دیروقت مشغول کارند. فشار کاری آنها در اداره ضدجاسوسی بسیار بالاست اما با کار زیاد، تلاش می‌کنند که هرچه سریع‌تر توطئه‌های جاسوسان را شناسایی و خنثی کنند. آنها گاه در برخی عملیات‌های شناسایی شکست می‌خورند و یا عملیات به‌خوبی پیش نمی‌رود و اختلالی در حین عملیات رخ می‌دهد ولی با این حال هیچ‌گاه ناامید نمی‌شوند و تلاش می‌کنند که با کار و تلاش مضاعف، عقب‌ماندگی و ضعف پیش‌آمده را جبران کنند.»

• شاخصه‌های فرهنگی جوانان مؤمن و انقلابی

جوانان مؤمن انقلابی برای موفقیت در عرصه‌های مختلف، دارای مجموعه‌ای از شاخصه‌های فرهنگی هستند که آنها را در پیشبرد اهداف خویش یاری می‌کند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که در سریال گاندو، جوانان مؤمن انقلابی با ویژگی‌های فرهنگی زیر به تصویر کشیده شده‌اند: «روحیه انقلابی»، «مدیریت جهادی»، «آرمان‌گرایی واقع‌نگر»، «ایثار و از خود گذشتگی» و «ساده‌زیستی». در ادامه، هر یک از این مقولات و شاخصه‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرند.

• روحیه انقلابی

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن انقلابی در سریال گاندو، دارا بودن روحیه انقلابی در بین آنان است. انقلابی‌گری و تفکر و روحیه انقلابی را می‌توان یکی از مهم‌ترین مطالبات مقام معظم رهبری در سال‌های اخیر دانست که ایشان همواره و در مناسبت‌های مختلف بر ضرورت آن پای فشرده و مردم به‌ویژه نسل جوان را به آن دعوت کرده‌اند. در این راستا مصاحبه‌شونده می‌گوید: «جوانان مؤمن بازنمایی شده در سریال گاندو نیز، دارای روحیه انقلابی هستند. به‌طور مثال، محمد در این سریال، نماینده یک جوان مؤمن انقلابی است. او نه اهل افراط و تفریط است و نه اهل تندروی یا کندروی. همتی بلند دارد و اهل مقاومت است. او سر سازش و تسلیم نیز در مقابل توطئه‌های جاسوسان ندارد. از طرفی شخصیت محمد در سریال گاندو، سیاست‌زده نیست اما نسبت به مسائل سیاسی، بی‌تفاوت هم نیست.»

• مدیریت جهادی

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن انقلابی در سریال گاندو، مدیریت جهادی آنها در عرصه‌هایی است که در آن مشغول به کار و فعالیت‌اند و توانسته‌اند بر افسران اطلاعاتی غربی در ایران چیره شوند. مقام معظم رهبری در سال‌های گذشته نیز بارها بر کار و مدیریت جهادی تأکید فراوان داشته و آن را از شاخصه‌های جوانان تراز در نظام اسلامی دانسته‌اند. مصاحبه‌شونده در این راستا می‌گوید: «در این راستا با کاراکتر محمد آشنا می‌شویم. او به‌عنوان معاون اداره ضدجاسوسی، در عین حالی که رئیس است اما هیچ گاه «ریاست» نمی‌کند بلکه خود در خط

مقدم عملیات است. محمد به این نتیجه رسیده است که بسیاری از مشکلات را در اتاق اداره و مدیریت و پشت میز نمی‌توان فهمید بلکه باید خود به میدان برود تا مشکلات را بتواند خود از نزدیک لمس کند.»

• آرمان‌گرایی واقع‌بینانه

از ویژگی‌ها و شاخص‌های دیگر جوانان مؤمن و انقلابی در سریال گاندو، داشتن بصیرت مبتنی بر آرمان‌گرایی واقع‌بینانه است. این جوانان در تمامی امور با فراموش نکردن آرمان‌های الهی انقلاب اسلامی، عقلانی عمل می‌کنند و بر مواضع و اقداماتشان عقلانیت حاکم است. در این میان، جوانان، مهم‌ترین نیروهای ادامه‌دهنده آرمان‌گرایی واقع‌بینانه در جامعه هستند که در سریال گاندو نیز به خوبی به نقش و رسالت آنها اشاره شده است. در این راستا مصاحبه‌شونده می‌گوید: «جوانان مؤمن بازنمایی شده در سریال گاندو، جوانانی آرمان‌گرا و درعین حال واقع‌نگر هستند. آنها صرفاً برای زمان حال تلاش نمی‌کنند بلکه هدف آنها، تقویت انقلاب اسلامی و محافظت از آن در برابر دشمنان خارجی برای رسیدن به تمدن بزرگ اسلامی است. محمد و همکارانش در این سریال، آرمان‌های اصیل انقلاب اسلامی را سرلوحه خود قرار داده‌اند و در راستای آن حرکت می‌کنند.»

ایثار و ازخودگذشتگی

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن انقلابی، روحیه ایثار و ازخودگذشتگی آنان است. یکی از ویژگی‌های مهم جوانان مؤمنان، برخورداری از روحیه ایثارگری است. ایثار و مقدم داشتن دیگران بر خود، هر چند به چیز اندک، در روایات اسلامی امری پسندیده شمرده شده است. مصاحبه‌شونده در این راستا می‌گوید: «سریال گاندو، روایتگر صحنه‌های مختلفی از ایثار جوانان مؤمن انقلابی است. به طور مثال، گروه عملیات با آنکه کار بسیار حساس و همچنین طاقت‌فرسایی دارند که کوچک‌ترین خطایی در حین کار، ممکن است کل عملیات را افشا و تمام زحمات چندماهه گروه را از بین ببرد اما باین حال، رفاقت و از خودگذشتگی در حین کار، در بین اعضای گروه و مجموعه، موج می‌زند.»

ساده‌زیستی

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن انقلابی در سریال گاندو، گرایش آنها به ساده‌زیستی است. ساده‌زیستی، یکی از موضوعاتی است که در زندگی فردی و اجتماعی و مادی و معنوی جوانان در جامعه ایرانی تأثیر بسزایی دارد، به طوری که می‌تواند جریان‌های اجتماعی را تغییر دهد. از نظر فرهنگ دینی نیز ساده‌زیستی یکی از ارزش‌های متعالی به حساب می‌آید. در این راستا مصاحبه‌شونده می‌گوید: «جوانان مؤمن بازنمایی شده در سریال گاندو اغلب ساده‌زیست هستند. به طور مثال محمد که معاون اداره ضدجاسوسی است، اگرچه در مواقع مختلف و در زمان کار با خودروی سازمان که خودرویی نسبتاً گران‌قیمت است به مناطق عملیاتی می‌رود تا از این طریق، به آنها شک نکنند اما برای خود، نه خودروی شخصی دارد و نه حتی راننده‌ای. خودروی شخصی او، صرفاً یک موتور است که شب‌ها با او به خانه می‌رود.»

• شاخصه‌های سیاسی جوانان مؤمن و انقلابی

جوانان مؤمن انقلابی برای موفقیت در عرصه‌های مختلف، دارای مجموعه‌ای از شاخصه‌های سیاسی هستند که آنها را در پیشبرد اهداف خویش، یاری می‌کند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که در سریال گاندو، جوانان مؤمن انقلابی با مشخصه‌های سیاسی زیر به تصویر کشیده شده‌اند: «آگاهی سیاسی»، «پایبندی به اصول و مبانی انقلاب»، «شناسایی و تحلیل نظام سلطه»، «دشمن‌شناسی»، «استکبارستیزی» و «پایبندی به استقلال همه‌جانبه کشور». در ادامه، هریک از این مقولات و شاخصه‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرند.

• آگاهی سیاسی

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن انقلابی، آگاهی سیاسی و توانایی آنها در جریان‌شناسی از گروه‌های فکری و سیاسی در سطح کشور است. آگاهی سیاسی یک جوان، دربرگیرنده طرز تلقی‌ها و ارزیابی او از مسائل خاص، شخصیت‌ها و حوادث سیاسی است. آگاهی سیاسی، شناخت و اطلاع فرد نسبت به امور عمومی و سیاست جامعه است. به همین دلیل، رهبر معظم انقلاب اسلامی بارها در سال‌های اخیر بر ارتقای آگاهی سیاسی، بصیرت و هوشیاری سیاسی

جوانان جامعه، تأکیدات نموده‌اند. مصاحبه‌شونده در این راستا می‌گوید: «جوانان مؤمن بازنمایی شده در سریال گاندو، جوانانی بودند که سطح آگاهی سیاسی آنها بالا بود. این جوانان و در رأس آنها محمد، نه اسیر بازی‌های سیاسی و جناحی در سطح داخلی می‌شدند و نه تحت تأثیر جنگ تبلیغاتی شبکه‌های اجتماعی و ماهواره‌ای غربی قرار می‌گرفتند بلکه آنها با تدبیر و آگاهی بالایی که از جریان‌های سیاسی مختلف داشتند، به خوبی می‌توانستند مرز خود را با گروه‌های سیاسی مشخص کنند و خود را تحت هیچ جریان سیاسی، تعریف نکنند.»

• پایبندی به اصول و مبانی انقلاب

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن انقلابی، آگاهی و پایبندی آنها به اصول و مبانی انقلاب اسلامی است. اصول انقلاب اسلامی، پایه‌های فکری و اساس نظام جمهوری اسلامی است که آن‌ها را از اصول دین مبین اسلام استخراج کرده است و با آمدن و رفتن دولت‌ها عوض نمی‌شود. لذا این اصول همواره مشخص بوده و قابل اشتباه گرفتن نیستند. در این راستا مصاحبه‌شونده می‌گوید: «رفتارهای جوانان بازنمایی شده در قسمت‌های مختلف سریال گاندو گویای ولایت‌مداری آنهاست. آنها هم از مافوق خود بسیار اطاعت می‌کنند و برای او هر کاری می‌کنند و هم اینکه خود را حافظان نظام جمهوری اسلامی و در رأس آن ولایت فقیه می‌دانند. کار آنها (ضدجاسوسی) برایشان، صرفاً یک «پیشه» و منبع درآمد نیست بلکه فراتر از آن، یک «رسالت» است، رسالتی برای نگاهداشت نظام اسلامی و در رأس آن، ولایت فقیه.»

• تحلیل نظام سلطه

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن انقلابی، تحلیل و شناختی دقیق از نظام سلطه است. در این راستا، مقام معظم رهبری بارها به جوانان فرموده‌اند که «نظام سلطه را با تمام ابعاد و لایه‌هایش بشناسید و اهداف و راهبردهای واقعی آن را تحلیل کنید و برای رویارویی با آن، تمام ظرفیت‌های خودتان را به کار گیرید» (پیام شفاهی به تشکل‌های دانشجویی انقلابی، ۹۲/۱۱/۲۳؛ Khamenei.ir). در این میان، یکی از شاخصه‌های اندیشه رهبری در ارتباط با مفهوم نظام سلطه، نگرش تاریخی به آن است. مصاحبه‌شونده در این راستا می‌گوید: «جوانان مؤمن بازنمایی شده در

سریال گاندو، جوانانی هستند که تحلیلی عمیق و چندبعدی از نظام سلطه بین‌المللی دارند. این جوانان و در رأس آنها محمد، می‌دانند که هدف از تحریم‌ها و حتی برجام، تحمیل خواسته‌های نظام سلطه به ملت ایران است. آنها دیدی نسبتاً انتقادی به مذاکرات هسته‌ای دارند چرا که آن را مذاکره با نظام سلطه قلمداد می‌کنند، نظامی که هدفش در واقع مذاکره نیست بلکه تحمیل خواسته‌های خود به ملت‌های آزاده‌ای چون ایران است.»

• دشمن‌شناسی

یکی دیگر از ویژگی‌های جوان مؤمن انقلابی در سریال گاندو، توانایی دشمن‌شناسی در بین آنهاست. دشمن‌شناسی، مقوله بسیار مهمی است که عدم تفکر درباره آن می‌تواند جوانان در یک نظام ارزشی را با چالش‌های مواجه کند. شناخت دشمن توسط جوانان مؤمن و انقلابی ایرانی و بیان شیوه‌های مقابله با آن یکی از مباحث مهمی است که مقام معظم رهبری نیز بارها به آن اشاره نموده‌اند. اگر شناسایی دشمن، به‌خوبی انجام نگیرد آثار منفی آن در مراحل تصمیم‌گیری و برخورد، خود را نشان می‌دهد. در این راستا مصاحبه‌شونده می‌گوید: «جوانان مؤمن بازنمایی شده در سریال گاندو، در حوزه دشمن‌شناسی نیز نیروهای چیره‌دست هستند. کار آنها شناسایی انواع توطئه‌ها و راه‌های نفوذی است که مردم عادی، کمتر به آنها توجهی دارند و لذا از این نقاط آسیب می‌پینند.»

• استکبارستیزی

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن انقلابی در سریال گاندو، روحیه استکبارستیزی در بین آنان است. مصاحبه‌شونده در این راستا می‌گوید: «جوانان مؤمن بازنمایی شده در سریال گاندو، جوانانی استکبارستیز و حامی مستضعفین هستند. آنها و در رأس‌شان، محمد، رویکردی بدبینانه به سیاست‌های آمریکا در کشورهای اسلامی از جمله ایران دارند و آمریکا و پیروان آن را عامل ناامنی و بی‌ثباتی در بین ملت‌های اسلامی می‌دانند.»

• پابندی به استقلال همه جانبه کشور

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن و انقلابی در سریال گاندو، تلاش و پابندی آنها به استقلال همه‌جانبه کشور است. استقلال عبارت است از «داشتن قدرت تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری همراه با اعمال این تصمیم‌ها و سیاست‌ها در حیطه حاکمیت» (آقابخشی، ۱۳۸۶: ۲۷۷). جوانان مؤمن بازنمایی شده در سریال گاندو، پابندی و تعهد بالایی به حفظ استقلال کشور در ابعاد مختلف داشتند. در سریال گاندو در برخورد با مایکل هاشمیان، محمد و یاران جوانش از این طریق سعی می‌کنند استقلال اقتصادی کشور را همچنان پابرجا نگه‌دارند تا در پی آن، استقلال سیاسی کشور نیز تضمین شود و حاکمیت مجبور به بستن قرارداد سیاسی استعماری با قدرت‌های جهانی نشود. از طرفی، فعالیت‌های محمد و یارانش تا بدین جا نیز محدود نمی‌ماند بلکه آنها حتی سعی می‌کنند به روش‌های مختلف، شیوه‌های نفوذ فرهنگی جریان‌های غربی به سرکردگی جاسوسان آمریکایی در ایران را نیز شناسایی و رصد کنند تا با برخورد و دستگیری آنها، راه‌های نفوذ و تهدید فرهنگی جامعه ایرانی را از بین ببرند تا استقلال فرهنگی کشور را نیز در بلندمدت تضمین کنند. در این راستا مصاحبه‌شونده می‌گوید: «محمد و یاران جوانش از این طریق سعی می‌کنند استقلال اقتصادی کشور را همچنان پابرجا نگه‌دارند تا در پی آن، استقلال سیاسی کشور نیز تضمین شود و حاکمیت مجبور به بستن قرارداد سیاسی استعماری با قدرت‌های جهانی نشود.»

• شاخصه‌های فردی جوانان مؤمن و انقلابی

جوانان مؤمن و انقلابی برای موفقیت در عرصه‌های مختلف، واجد مجموعه‌ای از شاخصه‌های فردی هستند که آنها را در پیشبرد اهداف خویش‌یاری می‌کند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که در سریال گاندو، جوانان مؤمن و انقلابی با شاخصه‌های فردی زیر به تصویر کشیده شده‌اند: «زرننگ و باهوش»، «شجاعت»، «خودباوری»، «دانایی و تخصص‌گرایی»، «امیدوار به آینده»، «نشاط اجتماعی»، «صمیمیت و همدلی» و «مدیریت خشم». حال در ادامه سعی می‌کنیم به توضیح هریک از این مقولات و شاخصه‌ها بپردازیم.

• زرنک، باهوش و با بصیرت

یکی از ویژگی‌های جوانان مؤمن و انقلابی در سریال گاندو، زرنگی و باهوشی آنها بوده است. جوان مسلمان و انقلابی در سریال گاندو، زیرک است اما فریبکار نیست، یعنی کاملاً هوشمندانه و با در نظر گرفتن همه جوانب امر کار می‌کند. مصاحبه‌شونده در این راستا می‌گوید: «جوانان مؤمن بازنمایی شده در سریال گاندو، جوانانی زیرک، بصیر و باهوش هستند. آنها در عملیات‌های ضدجاسوسی خود از دقت و ظرافت و فهم بالایی برخوردارند. ابعاد مختلف یک مسئله را به سرعت و به خوبی، شناسایی و تحلیل می‌کنند و به همین دلیل، جلوی آسیب‌ها را می‌گیرند.»

• شجاعت

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن و انقلابی که در سریال گاندو مورد بازنمایی قرار گرفته‌اند، شجاعت آنها در مواجهه با سختی‌ها و دشواری‌هاست. آنها در موقعیت‌های مختلف برای تحقق عملیات، خود را به خطرهای بزرگ می‌اندازند. در این راستا مصاحبه‌شونده می‌گوید: «آنها در موقعیت‌های مختلف برای تحقق عملیات، خود را به خطرهای بزرگ می‌اندازند اما با این همه، بدون ترس و با شجاعت تمام، اقدام به خطر می‌کنند تا بتوانند گستره اطلاعاتی خود را از مظنونین به جاسوسی در کشور، بیشتر کنند.»

• خودباوری

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن انقلابی، خودباوری بالای آنان است. خودباوری به معنی خودآگاهی و شناخت توانایی خود و اعتماد به این توانایی‌هاست. مصاحبه‌شونده در این راستا می‌گوید: «در این راستا، جوانان مؤمن بازنمایی شده در سریال گاندو، جوانانی مصمم، بااراده و دارای خودباوری و اعتماد به نفس بالا به تصویر کشیده شده‌اند. این جوانان، نه از هیبت و پیچیدگی برنامه‌های جاسوسان در داخل کشور می‌هراسند و نه نسبت به توانایی‌های داخلی برای مبارزه با توطئه‌های دشمنان، تردیدی دارند بلکه آنها با خودباوری مثال‌زدنی نسبت به توان خود و با اراده‌ای محکم، در صدد خنثی کردن توطئه‌های جاسوسان در داخل کشور و دستگیری آنها هستند.»

• دانایی و تخصص گرایی

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن انقلابی در سریال گاندو، دانایی و تخصص گرایی در بین آنهاست. تخصص گرایی جوانان، راه دستیابی به بهره‌وری پایدار در جامعه است. در این راستا مصاحبه‌شونده می‌گوید: «جوانان مؤمن بازنمایی شده در سریال گاندو، همه دارای تخصص‌ها و توانایی‌های ویژه بودند. به طور مثال، آنها مهارت کار با انواع سیستم‌ها و نرم‌افزارهای پیشرفته ضدجاسوسی را برخوردارند. از طرفی، تمام گروه عملیات ضدجاسوسی، حداقل به زبان انگلیسی کاملاً مسلط هستند.»

• امیدوار به آینده

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن انقلابی، امیدوار بودن آنها به آینده و دوری از ناامیدی است. امید به ویژگی‌های فرد و توانایی فرد در ساختن آینده مطلوب اشاره دارد. مصاحبه‌شونده در این راستا می‌گوید: «در سکانس‌های مختلف سریال گاندو شاهد امید بالای جوانانی هستیم که در قالب گروه ضدجاسوسی در مواجهه‌ای سخت با عملیات‌های پیچیده و چندلایه سرویس‌های جاسوسی بیگانه قرار دارند. آنها با آنکه با پیچیدگی‌ها و موانع مختلفی در مسیر کشف توطئه‌های دشمنان روبرو می‌شوند اما هیچ‌گاه ناامید نمی‌شوند و امید خود را در زمان سختی‌ها نیز حفظ می‌کنند و به مسیر خود با تلاش و پیگیری مداوم ادامه می‌دهند تا آنکه بالاخره در پیچه‌های شناخت و نفوذ به دشمن را می‌یابند و از همین طریق، می‌توانند توطئه‌ها را خنثی کنند.»

• نشاط اجتماعی

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن و انقلابی، نشاط اجتماعی آنهاست. جوان با نشاط به سلامت روانی خود و دیگران کمک می‌کند. نشاط اجتماعی یکی از مولفه‌های اصلی سلامت و لازمه پویایی اجتماعی است. در این راستا مصاحبه‌شونده می‌گوید: «محمد و یارانش، اگرچه از فشار کاری بالایی برخوردارند و گرچه کار آنها به دلیل حساسیت‌های خاصی که دارد، استرس‌زا تلقی می‌شود اما با این حال، شوخی و خنده و سرزندگی در تمام این جوانان مؤمن، قابل مشاهده است. نیروی ایمان انقلابی، این جوانان را آرام و با نشاط درونی کرده است»

• صمیمیت و همدلی

یکی دیگر از ویژگی‌های جوان مؤمن و انقلابی، داشتن روحیه صمیمیت و همدلی است که در سریال گاندو نیز به خوبی به تصویر کشیده شد. جوانان مؤمن بازنمایی شده در سریال گاندو در محیط‌های کاری و خانوادگی، رفتارهای صمیمانه و همدلانه دارند. تصاویر سریال گویای آن است که علی‌رغم حساسیت بالای شغلی و فشار طاقت‌فرسای کاری در بین اعضای گروه ضدجاسوسی، ولی باز هم رفاقت در این مجموعه، بر رقابت درون‌سازمانی چیره شده است، به طوری که اعضای گروه، دائماً در برخوردهای مختلف، صمیمت و همدلی بین خود را در راه رسیدن به هدفی که دنبال می‌کنند به تصویر می‌کشند. در این راستا مصاحبه‌شونده می‌گوید: «جوانان مؤمن بازنمایی شده در سریال گاندو، با یکدیگر بسیار رفیق و صمیمی هستند، به طوری که در قسمت‌های مختلف سریال، شوخی‌ها و رفاقت‌های اعضای گروه عملیات ضدجاسوسی به تصویر کشیده می‌شود.»

• مدیریت خشم

یکی دیگر از ویژگی‌های جوانان مؤمن انقلابی در حین کار، نمایش رفتار عقلانی و مدیریت خشم در بین آنان است. مدیریت خشم، به معنای خشمگین نشدن نیست بلکه به معنای آن است که «خشم» به «پرخاشگری» تبدیل نشود و در کنترل نیروهای عقلانی و در مسیر صحیح خود باقی بماند. مصاحبه‌شونده در این راستا می‌گوید: «جوانان مؤمن بازنمایی شده در سریال گاندو، گرچه از مملو از احساس و عاطفه هستند اما در حین عملیات، نه احساسی می‌شوند و نه خشمگین، بلکه کاملاً هوشمندانه و برنامه‌ریزی شده به اهداف مورد نظر خود نزدیک می‌شوند.»

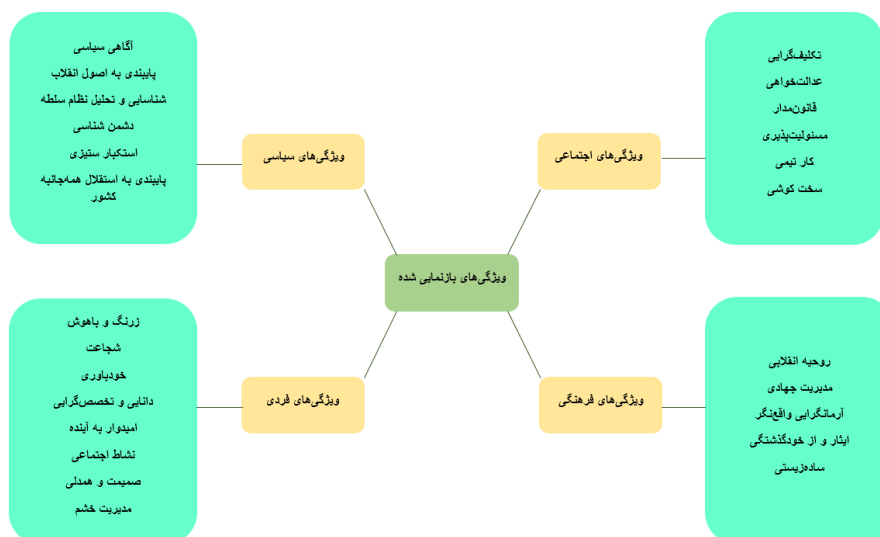
در نهایت به طور کلی یافته‌های برآمده از مصاحبه با جوانان نشان داد که در این سریال، ۲۵ شاخص برای جوان مؤمن انقلابی به تصویر کشیده شده است. هر دسته از این مشخصه‌ها، بازنمایی‌کننده یک ویژگی خاص از ویژگی‌های چهارگانه (اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و فردی) این جوانان است. در ادامه در قالب جدول، تصویری کامل از ویژگی‌های جوانان مؤمن و انقلابی که در سریال گاندو به آنها پرداخته شده است، به همراه شاخص‌های آنها آورده شده است.

جدول ۱. ویژگی‌های بازنمایی شده از جوانان مومن و انقلابی در سریال گاندو
(برآمده از مصاحبه با جوانان)

ویژگی‌های جوانان مؤمن و انقلابی	شاخص‌ها
ویژگی‌های اجتماعی	تکلیف‌گرایی عدالت‌خواهی قانون‌مدار (قانون‌گرایی) مسئولیت‌پذیری کار گروهی سخت‌کوشی
ویژگی‌های فرهنگی	روحیه انقلابی مدیریت جهادی آرمان‌گرایی واقع‌نگر ایثار و از خودگذشتگی ساده‌زیستی
ویژگی‌های سیاسی	آگاهی سیاسی پایبندی به اصول و مبانی انقلاب شناسایی و تحلیل نظام سلطه دشمن‌شناسی استکبارستیزی پایبندی به استقلال همه‌جانبه کشور
ویژگی‌های فردی	زرتنگ و باهوش شجاعت خودباوری دانایی و تخصص‌گرایی امیدوار به آینده نشاط اجتماعی صمیمیت و همدلی مدیریت خشم

مدل مفهومی

یافته‌های پژوهش نشان داد که رسانه ملی در سریال گاندو به بازنمایی توانمندی‌های جوانان مؤمن و انقلابی پرداخته است. جوانان مؤمن و انقلابی در این سریال دارای ویژگی‌های خاصی در عرصه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و فردی هستند. در این سریال، ۲۵ شاخص برای جوان مؤمن انقلابی به تصویر کشیده شده است. هر دسته از این مشخصه‌ها، بازنمایی کننده یک ویژگی خاص از ویژگی‌های چهارگانه (اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و فردی) این جوانان است. در ادامه در قالب نمودار، تصویری کامل از ویژگی‌های جوانان مؤمن و انقلابی که در سریال گاندو آورده شده است.

مدل مفهومی

بحث و نتیجه‌گیری

سریال گاندو مجموعه‌ای است که مماس با فضای سریال‌سازی روز دنیا به داستان‌های پر ماجرای مواجهه مأموران مخفی با تروریست‌ها و گروه‌های خرابکار می‌پردازد. ژانر سریال گاندو،

جاسوسی و ضدجاسوسی است که از ویژگی‌های آن پرتعلیق بودن و در سایه حرکت کردن است. اهمیت این نوع آثار به این دلیل است که علاوه بر جذابیت بسیار بالا و قدرت میخکوب کردن مخاطب، می‌توانند آرمان‌ها و منافع ملی را هم به شکل دراماتیک به تصویر بکشند که این مورد با یافته‌های به‌دست‌آمده از پژوهش‌های خانیکی و ابوی (۱۳۹۳) و مهدی‌زاده و علی‌محمدی مطابقت دارد. یکی از مشابهت‌های گاندو با محصولات مشابه و سطح اول جهان، پروداکشن وسیع و با عظمت است.

در سریال گاندو فرم و ساختار جهانی آثار جاسوسی، با موضوعات بومی و داخلی درهم آمیخته شده است. در مورد پاسخ به سؤال اول پژوهش که چگونگی بازنمایی جوان مؤمن انقلابی در این سریال است، یافته‌های پژوهش نشان دادند که در همان قسمت اول این سریال دیدیم که مأموران امنیتی در یک عملیات پیچیده اقدام به دستگیری یک آقا زاده کردند که عامل نفوذی در حوزه اقتصادی بود. پرداختن به چنین سوژه‌هایی در راستای فرمایشات و هشدارهای اخیر رهبر انقلاب درباره تمایل دولت آمریکا برای نزدیک شدن و اغوای برخی مسئولان جمهوری اسلامی است که این با نتایج تحقیق جعفرزاده‌پور (۱۳۹۰) مشابهت دارد. سریال «گاندو» به طور دراماتیک، بخشی از ترفندهای دولت‌های غربی برای نزدیک شدن و فریب برخی از مقامات را نشان می‌دهد. همچنین این سریال، تصویری نزدیک به واقع از مجاهدت‌های خستگی‌ناپذیر و دلاورانه مأموران جوانان و مؤمن در حوزه‌های امنیتی را به تصویر می‌کشد. از طرفی، سریال گاندو نمایش گوشه‌ای از امکانات امنیتی کشور بود. به طور مثال در یکی از سکانس‌ها، برای شنود یک منزل که مظنونین جاسوسی در آن رفت‌وآمد داشتند، محمد و همکارانش با بهره‌گیری از یک دستگاه خاص و پیشرفته توانستند از راه دور و با لیزر، «نور» را از طریق پنجره به داخل منزل بفرستند و از بازتاب آن نور، «صدا» دریافت کردند. در واقع پیام بازنمایی رسانه‌ای از با این دستگاه خاص، این بود که هیچ خانه‌ای حتی با درهای بسته از تور امنیتی نیروهای ضدجاسوسی در امان نیست.

در پاسخ به سؤال دوم این پژوهش نیز در یافته‌ها نشان داده شد که جوانان مؤمن و انقلابی که در سریال تلویزیونی گاندو به تصویر کشیده شده است، دارای مجموعه‌ای از ویژگی‌های مختلف به همراه شاخصه‌های متفاوت ولی مرتبط هستند. این ویژگی‌ها اگرچه با یکدیگر ارتباط

دارند اما تقریباً مستقل هستند. رسانه ملی با خوب‌نمایی از جوانان مؤمن و انقلابی در قالب رمزگذاری این ویژگی‌های مذکور در جوانان مؤمن بازنمایی شده در سریال گاندو، سعی در ترویج این سبک زندگی در بین جوانان در جامع ایرانی داشته است و این مفاهیم با نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش‌های فرجی، گیویان و فاضلی (۱۳۹۲)، غلامی (۱۳۹۳) و مهدی‌زاده و زارع‌زاده (۱۳۹۴) مشابهت دارد.

از طرفی، شفافیت و روراستی سریال گاندو با مخاطب، عبور از برخی خط‌قرمزها، تلاش برای جلب اعتماد مردم به نهادهای امنیتی و شکستن دوقطبی «مردم» و «نظام»، در محبوبیت گاندو در بین مخاطبان ایرانی، بسیار مؤثر بوده است اما با این همه ایماژهای تصویری و مفهومی از سریال تلویزیونی گاندو، به نوعی ضعف سریال تلقی می‌شود. یکی از دلالت‌های پنهان این سریال تأکید بر «فقدان ایمان انقلابی» ریشه تمام مشکلات زندگی جوانان امروزی است. این پیام جزو پیام‌های مخدوش رسانه ملی است، گویی هیچ‌گاه جوانان انقلابی به خطا نرفته و نمی‌روند. در نقدهایی که به جوانان غیرانقلابی می‌توان وارد دانست تردیدی نیست اما تک عاملی دیدن خطاها و مشکلات جوانان، پیام رسانه را دچار مشکلات مهمی در عرصه بازنمایی می‌کند. از طرفی، در این سریال‌ها با تقابل «جوان مؤمن و انقلابی» (همچون محمد) و «جاسوسان غیرمؤمن و ضدانقلابی» نیز مواجه بوده‌ایم. در بازنمایی شخصیت‌های سنتی در رسانه، جذابیت تابنده، ابزاری برای اقناع بیننده است اما نباید فراموش کرد که بازنمایی معصوم گرایانه و بسیار اغراق‌شده از شخصیت‌های خاص که گویی هیچ‌گاه خطا نمی‌کنند، صرفاً باعث تضعیف باورپذیری شخصیت‌ها می‌شود.

فهرست منابع

۱. اباذری، یوسف و چاوشیان، حسن. (۱۳۸۱). از طبقه اجتماعی تا سبک زندگی: رویکردهای نوین در تحلیل جامعه‌شناختی هویت اجتماعی، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۰، پاییز و زمستان.
۲. استریناتی، دومینیک. (۱۳۸۰). مقدمه‌ای بر نظریه‌های فرهنگ عامه. ترجمه ثریا پاک‌نظر. تهران: گام نو.
۳. استوری، جان. (۱۳۸۶). مطالعات فرهنگی درباره فرهنگ عامه. ترجمه حسین پاینده. تهران: نشر آگه.
۴. بودریار، ژان. (۱۳۸۹). جامعه مصرفی. ترجمه پیروز ایزدی. تهران: نشر ثالث.
۵. - جعفرزاده‌پور، فروزنده. (۱۳۹۰). تغییرات ارزشی بین‌نسلی، بازنمایی ارزش‌ها در شخصیت‌های میانسال و جوان مؤنث و مذکر در سریال‌های ایرانی تلویزیون، مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۷(۲۴): ۲۰۵-۲۲۴.
۶. - جنکینز، ریچارد. (۱۳۸۱). هویت اجتماعی (ترجمه تورج یاراحمدی)، تهران: نشر شیرازه.
۷. - چانی، دیوید. (۱۳۷۸). سبک زندگی (ترجمه حسن چاوشیان)، تهران: انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۸. - خانیکی، هادی، ابوی، سمانه. (۱۳۹۳). بازنمایی جوان در سینمای عامه‌پسند: مقایسه تطبیقی دو دوره اصلاحات و اصول‌گرایی، فصلنامه جامعه‌شناسی تاریخی، ۶(۲): ۳۳-۶۶.
۹. - علیزاده، عبدالرحمان و همکاران (۱۳۹۸). «گفت‌وگو سازی انقلابی گری در بین جوانان»، تهران: مرکز تحقیقات صداوسیما.
۱۰. - غلامی، رضا. (۱۳۹۳). چهل ویژگی جوان مسلمان انقلابی، قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف.
۱۱. - فاضلی، محمد. (۱۳۸۲). مصرف و سبک زندگی، قم: انتشارات صبح صادق.
۱۲. - فرجی، سجاد، گیویان، عبدالله، فاضلی، نعمت‌الله. (۱۳۹۲). بازنمایی زندگی روزمره جوانان در سریال فاصله‌ها، ۴(۴): ۱۰۵-۱۳۸.
۱۳. - فیسک، جان. (۱۳۸۸). درآمدی بر مطالعات ارتباطاتی. ترجمه مهدی غبرایی. تهران: دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی رسانه‌ها.

۱۴. - گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۳). **تجدد و شخص** (ترجمه ناصر موفقیان)، تهران: نشر نی.
۱۵. - مهدی‌زاده، سیدمحمد، علی محمدی، محبوبه. (۱۳۹۶). بازنمایی سبک زندگی جوانان مبارز قبل از انقلاب به روایت مجموعه نمایشی «کیمیا»، **فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی**، ۲۴ (۲): ۱۴۹-۱۷۰.
۱۶. - مهدی‌زاده، شراره. زارع‌زاده غیاث‌آبادی، فاطمه. (۱۳۹۴). رسانه و دین‌داری در میان جوانان، **فصلنامه دین و ارتباطات**، ۲۲ (۱): ۱۴۵-۱۷۷.
۱۷. - مهدی‌زاده، سید محمد. (۱۳۸۷). **رسانه‌ها و بازنمایی**. تهران: دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی رسانه‌ها.
۱۸. - میرحاجی، سید مهدی. (۱۳۹۵). بررسی نشانه‌شناسانه ارتباط میان بازنمایی مدیران دولتی در سینما و گفتمان مدیریتی حاکم بر کشور در دوره ساخت فیلم، **فصلنامه علمی-پژوهشی مدیریت سازمان‌های دولتی**. دوره ۵، شماره ۱. صص ۴۹-۶۶.
۱۹. هال، استوارت (۱۳۸۷) **گزیده‌هایی از عمل بازنمایی**. احسان شاقاسمی، زیر نظر سعیدرضا عاملی. مجموعه نظریه‌های ارتباطات. جلد سوم. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم.
20. Barthes, R. (1974). S/Z. London: Fontana.
21. Kenney, K. (2005). representation theory. From Handbook of Visual communication: Theory, Method and Media. LEA.